

Олена Ткачик

кандидатка філологічних наук, доцентка
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID 0000-0001-6544-3046
helen.tkachyk@gmail.com

Надія Захарченко

здобувачка другого (магістерського) рівня
факультет лінгвістики
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Київ, Україна
ORCID ID. 0000-0001-5030-6380
nadya.zkh@gmail.com

МУЛЬТИМОДАЛЬНІСТЬ СУЧАСНОЇ АНГЛОМОВНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

Стаття присвячена критичному огляду сучасних праць провідних українських та зарубіжних дослідників, зосереджених на вивченні англomовної інтернет-комунікації. Актуальність дослідження зумовлена тим, що Інтернет надав користувачам безпрецедентну свободу комунікативної дії, якої не існувало в колишніх історичних формах комунікування, що долає географічні відстані та соціальні розбіжності. Проведено комплексний аналіз основних характеристик та особливостей функціонування елементів інтернет-комунікації. Особливу увагу приділено явищу мультимодальності – одній з основних особливостей інтернет-комунікації, що передбачає використання кількох засобів чи каналів передачі інформації. Мультимодальність описує комунікацію з точки зору текстових, аудіовізуальних, лінгвістичних та просторових модусів, які задіяні для складання та передачі повідомлення. Мультимодальна комунікація задіює різні семіотичні модуси, які орієнтовані на підвищення ефективності передачі та сприйняття повідомлень. Розглянуто функції мультимодального інтернет-тексту, а також лінгвістичні особливості комунікації через мережу Інтернет, наведено приклади. В той час як мова є центральним кодом, невербальні компоненти також відіграють важливу роль у процесі передачі інформації. Аудіовізуальна складова є каталізатором повноцінного сприйняття реципієнтом інформації, що транслюється. Мультимодальна лінгвістика тільки зароджується і починає відповідати на питання конгруентності функціонування всіх елементів інтернет-комунікації. Вона без сумніву є необхідним та важливим напрямом сучасної лінгвістики, що вивчає закономірності комунікації в мережі.

Ключові слова: інтернет-комунікація; інтернет-лінгвістика; мультимодальність; спілкування; сучасні інтернет-технології.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. Сучасну комунікацію важко уявити поза її основним каналом, – інтернет-комунікацією, що є одним з найяскравіших феноменів епохи глобалізації. Всесвітня мережа стала символом сучасності, основним і найдосконалішим каналом передачі інформації. Розмірковуючи про роль інтернет-комунікації в сучасному світі, можна констатувати, що вона переросла формат засобу передачі інформації, змінила характер соціальної взаємодії і перетворилася на самостійне явище з власною логікою розвитку, тісно пов'язаною з процесом глобалізації. Глобалізація формує свого роду єдине символічне середовище, в якому вільно циркулюють потоки медіаконтенту незалежно від національної та територіальної приналежності їх творців.

Своєю чергою сучасний світ вирізняється мультимодальною природою, а відтак характеризується полілогічністю та полісеміотичністю (Федоренко, 2017, с. 71). Мультимодальний характер інтернет-комунікації певним чином ускладнює процес сприйняття і залишає невирішеним питання достовірного та адекватного декодування вихідного повідомлення реципієнтом, адже чим більше задіяно каналів інформації, тим більше можливостей для індивідуальної інтерпретації та, відповідно, похибки, пов'язаної із використанням різноманітних органів відчуття людини, які служать посередниками в передачі та сприйнятті інформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання функціонування англомовної інтернет-комунікації в сучасному соціальному просторі стало предметом досліджень таких провідних вітчизняних та зарубіжних науковців, як-от: Барбуляк, Бліхарський, Війтишин, Віновський, Войтович, Горний, Жемелко, Єфімова, Заблоцький, Макара, Матвіїв, Микитчин, Клімковський, Крейнїна, Кусий, Озарків, Родіонова, Соболевський, Стоянова, Харик, Швед, Шеремет та ін.

Лінгвокультурні особливості інтернет-дискурсу стали предметом дослідження Горошко, Лутовинової, Компанцевої та ін. Велика увага приділяється розумінню таких базових понять Інтернет-комунікації, як гіпертекст (Крістал, Бордман), віртуальний комунікаційний простір (Герінг), мовна особистість віртуального комунікатора (Крістал) тощо.

Серед провідних зарубіжних науковців, які займалися дослідженням функціонування англомовної інтернет-комунікації та сучасної мультимодальної англомовної інтернет-комунікації, слід виокремити таких як-от: Альтман, Альфред, Андерсен, Бертіль, Бедфорд, Бунге, Вайцеккер, Вальрас, Ван Хорн, Вілсон, Гаттенбергер, Гріффін, Грюнінг, Дамодаран, Ловінс, Маккарті, Монахан, Сміт, Тафлер, Торстейн, Форрестер, Шеймін, Шумпетер та низку інших науковців, які зробили значний внесок у розвиток поставленого питання.

Кіберпростір надав лінгвістам велике поле для теоретичних досліджень та емпіричного спостереження та аналізу. Особливий інтерес викликають питання функціонування мовних одиниць в інтернет текстах.

Мета статті. Стаття присвячена розгляду основних особливостей функціонування сучасної мультимодальної англомовної інтернет-комунікації.

2. МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У зв'язку з тим, що інтернет-лінгвістика, як і більшість сучасних лінгвістичних напрямів, будується на досвіді гуманітарних наук, пропонується застосовувати загальнонаукові універсальні методи: методи включеного (як безпосереднього учасника подій у віртуальній реальності) та невключеного (як стороннього спостерігача) спостереження; методи аналізу та синтезу; описовий метод (наприклад, опис типових для інтернет-реальності когнітивних концептів та концептуальних метафор); функціональний метод (дискурс-аналіз, аналіз інтернет-жанрів); експериментальні методи (асоціативний експеримент, рецептивний експеримент, інтент-аналіз (Кулик, Бартош, 2012)).

У цьому дослідженні використано комплекс загальнонаукових методів. Серед них: метод аналізу та метод інтерпретації результатів, за допомогою яких проведено порівняльний аналіз досліджуваних питань та інтерпретовано отримані результати аналізу дослідження. Дедукція та узагальнення – для прояснення теоретичних положень і формулювання висновків та узагальнень. Було використано метод науково-методичного дослідження, за допомогою якого проводився критичний аналіз результатів теоретико-практичних надбань провідних науковців. Системний метод дозволив систематизувати опрацьований матеріал та викласти його послідовно.

Використані методи дозволили сформулювати власні висновки щодо основних елементів та особливостей функціонування сучасної мультимодальної англомовної інтернет-комунікації.

3. РЕЗУЛЬТАТИ

Термін «комунікація» (від лат. *communicatio* – спілкування, повідомлення) позначає взаємодію між людьми, процес двостороннього обміну інформацією, що веде до взаєморозуміння. Більше того, комунікація не є виключно механічним процесом обміну повідомленнями, а є феноменологічним простором, де досвід наповнюється значенням та змістом (McLuhan, 1964).

Поява комп'ютерних технологій глибоко вплинула на те, як люди спілкуються та обмінюються інформацією. Розвиток електронного середовища обміну даними створює нечувані раніше можливості для створення та прийому повідомлень. Досліджуючи саме поняття інтернет-комунікацій, слід зазначити, що інтернет-комунікація – це вид спілкування, яке відбувається за допомогою сучасної глобальної інтернет-мережі.

Інтернет-лінгвістика є інтегративним напрямом, що спирається на термінологію та методи дослідження суміжних наук і на їх основі розробляє свій інструментарій. Вона знаходиться на стику традиційної лінгвістики (семантики, граматики та функціональної стилістики, лінгвістики тексту, семіотики) з лінгвістичною дискурсологією, дискурс-аналізом, соціолінгвістикою, прикладною лінгвістикою (у плані розробки лінгвістичного забезпечення з метою алгоритмізації), психолінгвістикою (Карпушина, Чистякова, 2016). Інтернет-лінгвістика послуговується використанням наступних термінів: Інтернет-комунікація; інтернет-дискурс; віртуальна мовна особистість; віртуальна реальність; гіпертекст тощо. Терміносистема інтернет-лінгвістики містить авторські терміни, тобто терміни, створені певними вченими та міцно асоційовані з їхніми іменами, так можна навести такий широко відомий приклад як лінгвістичний дизайн веб-сторінки, що міцно увійшов до інтернет-лінгвістики завдяки дисертаційному дослідженню Атабекової (Лукашенко, 2016). Найбільш яскраво лінгвістичні особливості інтернет-текстів виявляються у власне мережевих жанрах, оскільки вони мають більшу вираженість змішування стилів (Карпушина, Чистякова, 2016).

Що ж до власне *термінології інтернет-лінгвістики*, то це вже сформована терміносистема, що відноситься до різних галузей лінгвістики: функціональної (семантичне поле, семантичний знак, словотвірна модель, афіксація, словоскладання); комунікативно-прагматичної (мовленнева поведінка, мовленнева подія та ін.) (Землякова, 2010).

Звертаючись до дослідження інтернету та комунікативного простору, виокремлюють п'ять базових підходів для його вивчення: побудова соціальних прогнозів розвитку глобальної павутини; вивчення мережевої природи сучасного суспільства, заснованого на інтернет-технологіях; дослідження інтернету як візуального образу світу; застосування для вивчення Інтернету постмодерністських концепцій; осмислення ідеї надсуспільства (товариства, що глобалізується) як нового типу суспільства, у якому інтернет стає обов'язковою складовою (Землякова, 2010).

Здається, стереоскопічна картина реалій та трендів розвитку інтернет-комунікації, забезпечених нею можливостей та обмежень, може з'явитися на основі взаємодоповнення всіх перерахованих підходів (Лукашенко, 2016). Інтернет, як і багато винаходів ХХ ст., спочатку створювався як військовий продукт за безпосередньою участю фахівців відділу інформаційних технологій міністерства оборони США; потім до «мережі» почали приєднуватись науково-дослідні інститути та центри.

Інтернет надав користувачам безпрецедентну свободу комунікативної дії, що не існувала в колишніх історичних формах комунікування, що долає географічні відстані та соціальні кордони. Не випадково, розмірковуючи про еволюції Інтернету, Лавренчук екстраполює на цей процес запропоноване стосовно живих систем Матураної та Варелою поняття «аутопойєзиса», розвинене в рамках теорії комунікації Луманом (Лукашенко, 2016).

Менш ніж за чотири десятиліття Інтернет зробив справжню революцію у галузі трансляції інформації. Ще п'ятнадцять-двадцять років тому сама по собі можливість миттєвого обміну листами, малюнками, текстовими файлами за допомогою електронної пошти здавалася дивом, що зараз втілилися в життя за допомогою високих технологій. Зараз

складно уявити, як можна було без цього сервісу організовувати наукові конференції, дистанційно працювати над текстами з колегами чи учнями – студентами та аспірантами, шукати інформацію, спілкуватися (Кулик, Бартош, 2018). Активне впровадження дистанційних інтерактивних методів навчання також стало можливим завдяки Інтернету. Вебінари, електронні публікації, інтернет-тестування міцно увійшли в життя наукової спільноти, у повсякденність студентів та викладачів сучасних вузів. Інтернет змінив специфіку соціальної взаємодії, соціальну комунікацію. Соціальна взаємодія за допомогою Інтернету може виражатися в різних формах:

- Асинхронна комунікація «один на один» (електронні листи).
- Асинхронна комунікація «багатьох з багатьма» (наприклад, мережа Юзернет: зведення, листи розсилок, де потрібна згода на розсилки або пароль для входу в програму, в якій повідомлення стосуються певних тем).
- Асинхронна комунікація, де зазвичай користувач намагається розшукати сайт для отримання певної інформації, і тут можна зустріти комунікацію «багато і один», «один на один», «один і багато» (веб-сайти, блоги).

Для характеристики соціального інтернет-простору затребуваним виявився термін «соціальні мережі», що використовується в науці з 1950-х рр. У контексті Інтернету соціальна мережа – це програмний сервіс, віртуальна система, що забезпечує формування кола спілкування та взаємодії учасників мережі, зв'язок між користувачами та інформаційними ресурсами, створення та розповсюдження інформації (Карпушина, Чистякова, 2016).

Однією зі специфічних особливостей функціонування інтернет-комунікації є її **мультиmodalний характер**. Мультиmodalним називається такий вид комунікації, де зміст повідомлення розкривається за допомогою двох і більше семіотичних систем. Усі семіотичні системи розуміються завдяки органам чуття (зору, слуху, нюху, дотику, смаку), однак вони переплітаються та можуть сприйматися різними способами. Складність структури мультиmodalного електронного тексту, що включає кілька семіотичних систем, таких як вербальний текст, фотографії, графіка, аудіо та відеоеlementи, зумовлена зростаючою кількістю візуальної інформації та можливостями комп'ютерної графіки. Лінгвістичні особливості комунікації через мережу Інтернет включають лексичні, граматичні, синтаксичні та фонетичні.

Серед **лексичних особливостей** комунікування: використання аббревіатур (*OMG, IDK*), лайливих слів та жаргонів (*piece of cake, not my cup of tea*), скорочення форм дієслів та фраз (*Plz від please*), словоскладання (*face-to-face*). З **граматичної точки зору** можемо виокремити вживання часів групи Simple та використання імперативів. На **синтаксичному рівні** спостерігаються порушення правил пунктуації та орфографії, норм та структури тексту, наприклад, неправильний порядок слів у реченні, опускання підмета у реченні та пропуск службових слів. Інтернет-комунікація не дає можливості бачити емоції та реакції адресата, саме тому вони компенсуються за рахунок різноманітних графічних засобів: смайликів, картинок, малюнків. Для відображення **фонетичних особливостей** використовують графічні засоби, такі як виділення слова особливим шрифтом, курсивом, підкресленням, а для передачі підвищеного тону використовується клавіша Caps Lock, завдяки якій все повідомлення друкується з великої літери. Творчість у процесі комунікації, спонтанність, велика кількість незакінчених синтаксичних конструкцій, самоперебивання, зайві повтори, підхвати тощо вважаються основними відмінними ознаками віртуальної комунікативної сфери.

Складний процес інтернет-комунікації в сучасному світі поєднує різновекторні тренди: забезпечує зростання комунікаційної свободи; веде до становлення принципово нових людських об'єднань – спільнот у мережі інтернет, сприяючи водночас зростаючому відчуженню користувачів від реального життя; перетворює інтернет-простір на нову свідомість людей, обрушує на користувачів потоки інформаційного сміття (Кулик, Бартош, 2018).

Масштаби та наслідки розростання соціального простору Інтернету мають багато в чому імовірнісний характер. Помітна тенденція орієнтації вектора комунікації у бік локальних груп, у сектор приватних інтересів та захоплень (Карпушина, Чистякова, 2016).

В основі теорії мережевої структури, створеної Кастельсом, лежить твердження про мережеву логіку базової структури суспільства. Локальні інтернет-спільноти відповідають «архітектурі» мережевого інформаційного суспільства, про що свідчить їх мережева, децентралізована форма організації та циркулююча на основі самоорганізації інформація всередині (Землякова, 2010).

4. ВИСНОВКИ І НАПРЯМИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Інтернет-комунікація досліджується в рамках інтернет-лінгвістики – інтегративної міждисциплінарної науки, яка активно розвивається на межі традиційної лінгвістики та таких сучасних напрямів лінгвістики як дискурсологія, прикладна лінгвістика, психолінгвістика тощо, залучаючи до свого термінологічного апарату терміни з цих наук. Мультиmodalність як одна з основних рис інтернет-комунікації передбачає розкриття змісту повідомлення за допомогою різних семіотичних систем, що включає вербальний текст, фотографії, графіку, аудіо та відеоеlementи. Лінгвістичні особливості комунікації через мережу Інтернет маніфестуються як лексичні, граматичні, синтаксичні та фонетичні, що говорить про неоднозначність і складний комбінований тип мови кіберпростору.

Перспективи дослідження передбачаються у подальшому вивченні багатогранної структури та конгруентності функцій елементів мультиmodalного тексту, особливостей його використання у комунікативних ситуаціях та соціальних контекстах. Мультиmodalна лінгвістика тільки зароджується і починає відповідати на поставлені питання, але без сумніву є необхідним та важливим напрямом сучасної лінгвістики для вивчення закономірностей мультиmodalної інтернет-комунікації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Землякова О. О. Лінгвостилістичні характеристики жанру англomовного комунікативного дискурсу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук. Харків, 2010. 22 с.
- Карпушина М., Чистякова О. Сучасна комунікація: особливості мовлення в мережі інтернет. *Філологічний дискурс*. 2016. Вип. 4. С. 212–221.
- Кулик Є., Бартош О. Культура віртуального спілкування. Київ, 2018. 65 с.
- Лукашенко Н. Г. Англomовні інтернет-комунікації: комунікативно-прагматичний та лінгвостилістичний аспекти (на матеріалі форумів з проблематики родинних стосунків): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філолог. наук. Київ, 2016. 254 с.
- Федоренко С. В. Теорія і методика формування гуманітарної культури студентів вищих навчальних закладів США. Дисертація на здобуття ступеня доктора педагогічних наук. Київ, 2017. 551 с.
- McLuhan H. M. *Understanding Media: External expansion of a person*. London: Routledge, 1964. 464 p.

REFERENCES

- Fedorenko, S. V. (2017). *Teoriya i metodyka formuvannya humanitarnoyi kultury studentiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv SSHA: dys. ... d-ra ped. nauk* [Theory and methods of formation of liberal humanistic culture of students of higher educational institutions of the USA: dissertation on gaining the scientific degree of Doctor of Education Sciences]. Kyiv. [in Ukrainian]
- Karpushyna, M., & Chystyakova, O. (2016). Suchasna komunikatsiya: osoblyvosti movlennya v merezhi internet [Modern communication: features of speech on the Internet]. *Philological discourse*, 4, 212–221. [in Ukrainian]
- Kulyk, Ye., & Bartosh, O. (2018). *Kultura virtualnoho spilkuvannya* [Culture of virtual communication]. Kyiv. [in Ukrainian]
- Lukashenko, N. G. (2016). *Anhlo-movni internet-komunikatsiyi: komunikatyvno-prahmatychnyy ta lnhvostylistychnyy aspekty (na materialy forumiv z problematyky rodynnykh stosunkiv): avtoreferat dysertatsiyi* [English-language Internet communications: communicative-pragmatic and linguistic stylistic aspects (based on the material of forums on issues of family relations): PhD thesis abstract]. Kyiv. [in Ukrainian]
- McLuhan, H. M. (1964). *Understanding Media: External expansion of a person*. London: Routledge.
- Zemiyakova, O. O. (2010). *Linhvostylistychni kharakterystyky zhanru anhlo-movnoho komunikatyvnoho dyskursu: avtoreferat dysertatsiyi* [Linguistic-stylistic characteristics of the genre of English-language communicative discourse: PhD thesis abstract]. Kharkiv. [in Ukrainian]

Olena Tkachyk, Nadiia Zakharchenko. Multimodality of modern English language Internet communication. The article is devoted to a critical review of modern works of leading Ukrainian and foreign researchers focused on the study of English-language Internet communication. The relevance of the research is determined by the fact that the Internet has given users an unprecedented freedom of communicative action, which did not exist in the former historical forms of communication, which overcomes geographical distances and social differences. A comprehensive analysis of the main characteristics and features of the functioning of Internet communication elements was carried out. Special attention is paid to the phenomenon of multimodality – one of the main features of Internet communication, which involves the use of several means or channels of information transmission. Multimodality describes communication in terms of the textual, audiovisual, linguistic, and spatial modes that are involved in composing and transmitting a message. Multimodal communication uses various semiotic modes, which are aimed at increasing the effectiveness of transmission and reception of messages. The functions of multimodal Internet text are considered, as well as the linguistic features of communication through the Internet, examples are given. While speech is the central code, non-verbal components also play an important role in the process of information transfer. The audiovisual component is a catalyst for the receiver's full perception of the broadcasted information. Multimodal linguistics is just emerging and is beginning to answer the question of the congruence of the functioning of all elements of Internet communication. Without a doubt, it is a necessary and important direction of modern linguistics, which studies the regularities of communication in the network.

Keywords: Internet communication; Internet linguistics; multimodality; communication; modern Internet technologies.

Received: November 10, 2022
Accepted: November 19, 2022